Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA DŽERARDA HOGANA [*GERARD HOGAN*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2019. gada 15. maijā[1]

Lieta C-621/17

***Gyula Kiss*,**
CIB Bank Zrt.
pret
***Emil Kiss*,**
Gyuláné Kiss

(*Kúria* (Augstākā tiesa, Ungārija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Patērētāju tiesību aizsardzība – Negodīgi noteikumi – Padomes Direktīva 93/13/EEK – 4. panta 2. punkts – Prasība noteikumus attiecībā uz līguma galvenā priekšmeta definīciju formulēt vienkāršā un skaidri saprotamā valodā – 5. pants – Prasība par līguma sagatavošanu vienkāršā un skaidri saprotamā valodā

1. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.) (turpmāk tekstā – "1993. gada direktīva") 3. panta 1. punktu, 4. panta 2. punktu un 5. pantu. Ar šo lūgumu Tiesai atkal ir pienākums izskatīt 1993. gada direktīvas darbību kredītiestāžu sniegto aizdevuma līgumu kontekstā.

2. Šis konkrētais lūgums tika iesniegts saistībā ar strīdu starp *Gyula Kiss*, *Emil Kiss*, *Gyuláné Kiss* un *CIB Bank Zrt.* (turpmāk tekstā – "Banka") par lūgumu noteikt iespējamu negodīgumu attiecībā uz atsevišķiem ārvalstu valūtas aizdevuma līgumā ietvertajiem noteikumiem. Šajā kontekstā iesniedzējtiesa it īpaši jautā, vai 1993. gada direktīvas 4. panta 2. punktā un 5. pantā noteiktās prasības attiecībā uz atsevišķiem noteikumiem, kas jāformulē vienkāršā un skaidri saprotamā valodā, ir jāinterpretē tādējādi, ka katrā cenu klauzulā ir jāmin konkrēti pakalpojumi, kas par to tiek sniegti. Tomēr, pirms izskatīt šos jautājumus, vispirms ir jāizklāsta atbilstošās tiesību normas.

1 Oriģinālvaloda – angļu.

I. Atbilstošās tiesību normas

A. Savienības tiesību normas

1. 1993. gada direktīva

3. 1993. gada direktīvas divpadsmitajā, trīspadsmitajā, sešpadsmitajā, deviņpadsmitajā un divdesmitajā apsvērumā ir noteikts:

"tā kā tomēr valstu tiesību akti, kādi tie ir pašlaik, ļauj paredzēt tikai daļēju saskaņošanu; tā kā jo īpaši šī direktīva aptver tikai tos līguma noteikumus, par kuriem nav atsevišķas vienošanās; tā kā dalībvalstīm būtu jādod iespēja, pienācīgi ņemot vērā Līgumu, piešķirt patērētājiem augstāku aizsardzības līmeni ar valsts noteikumiem, kas ir stingrāki, nekā šī direktīva;

tā kā tiek uzskatīts, ka dalībvalstu likumi vai noteikumi, kas tieši vai netieši nosaka patērētāju līgumu noteikumus, nesatur negodīgus noteikumus; tā kā tādēļ neliekas vajadzīgi attiecināt uz šo direktīvu noteikumus, kas ietver obligātas tiesību normas un to starptautisko konvenciju principus vai noteikumus, kam ir pievienojušās dalībvalstis vai Kopiena; tā kā šajā sakarībā vārdi "obligātas tiesību normas" 1. panta 2. punktā ietver arī noteikumus, kas, saskaņā ar tiesību aktiem, attiecas uz līgumslēdzējām pusēm, ar nosacījumu, ka nav noteikta cita kārtība;

[..]

tā kā līgumu noteikumu negodīga rakstura novērtēšanu atbilstoši izvēlētiem vispārējiem kritērijiem, jo īpaši sabiedriska rakstura pārdošanas un piegāžu jomā, kur tiek sniegti kopēji pakalpojumi, ievērojot lietotāju solidaritāti, jāpapildina ar līdzekļiem dažādu iesaistīto interešu vispārēja izvērtējuma veikšanai; tā kā tam nepieciešama godprātība; tā kā, novērtējot godprātību, jāpievērš īpaša uzmanība pušu pozīcijām pie līguma slēgšanas attiecībā uz to, vai patērētājs kaut kādā veidā ticis mudināts piekrist noteikumiem un vai preces vai pakalpojumi tikuši pārdoti vai piegādāti pēc patērētāja īpaša pasūtījuma; tā kā pārdevēju vai piegādātāju var uzskatīt par godprātīgu, ja tas izturas godīgi un līdzvērtīgi pret otru līguma pusi, kuras likumīgās intereses tam jāņem vērā;

[..]

tā kā šīs direktīvas nolūkos negodīguma novērtējumam nepakļauj noteikumus, kas apraksta galveno līguma priekšmetu, ne arī piegādāto preču vai pakalpojumu kvalitātes/cenas attiecību; tā kā, galveno līguma priekšmetu un kvalitātes/cenas attiecību tomēr var ņemt vērā, novērtējot citu noteikumu godīgumu; tā kā, cita starpā, var secināt, ka apdrošināšanas līgumos noteikumus, kas skaidri nosaka vai ierobežo apdrošināto risku un apdrošinātāja atbildību, nevajadzētu pakļaut šādam novērtējumam, jo šos ierobežojumus ņem vērā, aprēķinot prēmiju, kuru maksā patērētājs;

tā kā līgumus būtu jāsastāda vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, patērētājam būtu jādod iespēja faktiski izskatīt visus noteikumus un, ja rodas šaubas, priekšroka dodama interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam."

4. 1993. gada direktīvas 3. panta 1. un 2. punktā ir noteikts:

"1. Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

2. Noteikumu vienmēr uzskata par tādu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, ja tas sastādīts jau iepriekš un patērētājam tādēļ nav bijusi iespēja iespaidot to saturu, jo īpaši saistībā ar iepriekš noformulētiem standartlīgumiem.

Tas, ka par zināmu noteikumu aspektiem vai par kādu īpašu noteikumu notikusi atsevišķa apspriešanās, neizslēdz šī panta piemērošanu pārējam līgumam, ja vispārējais līguma novērtējums norāda, ka tas tomēr ir iepriekš noformulēts standartlīgums.

Ja pārdevējs vai piegādātājs norāda, ka par kādu standarta noteikumu notikusi atsevišķa apspriešanās, pierādījuma pienākums šai sakarā ir viņam."

5. 1993. gada direktīvas 4. panta 2. punkts ir formulēts šādi:

"Noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne arī ar cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā."

6. Atbilstoši 1993. gada direktīvas 5. pantam:

"Līgumos, kuros visi vai atsevišķi patērētājam piedāvāti noteikumi ir rakstveidā, šiem noteikumiem vienmēr jābūt sastādītiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā. Ja rodas šaubas par kāda noteikuma nozīmi, priekšroka dodama interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam. Šos noteikumus par interpretāciju nepiemēro 7. panta 2. punktā noteikto procedūru kontekstā."

7. Atbilstoši 1993. gada direktīvas 8. panta formulējumam:

"Dalībvalstis var pieņemt vai saglabāt visstingrākos Līgumam atbilstīgus noteikumus jomā, uz ko attiecas šī direktīva, lai nodrošinātu visaugstāko patērētāja aizsardzības līmeni."

2. Direktīva 2003/55

8. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2003/55/EK (2003. gada 26. jūnijs) par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz dabasgāzes iekšējo tirgu un par Direktīvas 98/30/EK atcelšanu (OV 2003, L 176, 57. lpp.) 3. panta 3. punktā ir paredzēts:

"[..] Dalībvalstis [..] nodrošina patērētāju aizsardzību augstā līmenī, jo īpaši attiecībā uz pārredzamību, kas saistīta ar vispārīgiem līguma noteikumiem un nosacījumiem, vispārīgu informāciju un strīdu izšķiršanas mehānismiem."

3. Direktīva 2005/29

9. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2005/29/EK (2005. gada 11. maijs), kas attiecas uz komersantu negodīgu komercpraksi iekšējā tirgū attiecībā pret patērētājiem un ar ko groza Padomes Direktīvu 84/450/EEK un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 97/7/EK, 98/27/EK un 2002/65/EK, un Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 2006/2004 (turpmāk tekstā – "Negodīgas komercprakses direktīva") (OV 2005, L 149, 22. lpp.), 6. panta 1. punkta d) apakšpunktā ir noteikts:

"1. Komercpraksi uzskata par maldinošu, ja tajā sniedz nepareizu informāciju un tādēļ tā ir nepatiesa vai ja tā jebkādā veidā, tostarp vispārējā sniegumā, maldina vai var maldināt vidusmēra patērētāju, pat ja informācija ir faktiski pareiza, attiecībā uz vienu vai vairākiem šeit turpmāk uzskaitītajiem elementiem un jebkādā gadījumā liek vai var likt patērētājam pieņemt lēmumu veikt darījumu, kādu viņš citādi nebūtu pieņēmis:

[..]

d) cena vai cenas aprēķināšanas veids vai konkrēta cenas atvieglojuma esamība;

[..]."

4. Direktīva 2014/17

10. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/17/ES (2014. gada 4. februāris) par patērētāju kredītlīgumiem saistībā ar mājokļa nekustamo īpašumu un ar ko groza Direktīvas 2008/48/EK un 2013/36/ES un Regulu (ES) Nr. 1093/2010 (OV 2014, L 60, 34. lpp.), ceturtajā un trīsdesmitajā apsvērumā ir noteikts:

"(4) Ir konstatēta virkne problēmu hipotēku tirgos Savienībā saistībā ar bezatbildīgu aizdošanu un aizņemšanos un tirgus dalībnieku, tostarp kredīta starpnieku un iestāžu, kas nav kredītiestādes, bezatbildīgas rīcības iespējām. Dažas problēmas saistītas ar kredītiem, kuri denominēti ārvalstu valūtā un kurus patērētāji aizņēmušies minētajā valūtā, lai gūtu labumu no piedāvātās aizņēmuma likmes, taču bez atbilstīgas informācijas vai izpratnes par valūtas kursa risku, kas ar to saistīts. Minētās problēmas veicina tirgus un regulatīvie trūkumi, kā arī citi faktori, piemēram, vispārējā ekonomikas situācija un zemais izpratnes līmenis finanšu jomā. Citu problēmu vidū ir neefektīvi, nekonsekventi režīmi attiecībā uz kredīta starpniekiem un iestādēm, kas nav kredītiestādes un nodarbojas ar mājokļa nekustamā īpašuma kredītu izsniegšanu, vai šādu režīmu pilnīgs trūkums. Apzinātās problēmas varētu izraisīt ievērojamus makroekonomiskos blakusefektus, radīt kaitējumu patērētājiem, darboties kā ekonomiski vai juridiski šķēršļi pārrobežu darbībām un radīt nevienlīdzīgus konkurences apstākļus iesaistīto dalībnieku vidū.

[..]

(30) Tā kā ar aizņemšanos ārvalstīs saistās būtiski riski, ir jāparedz pasākumi, lai nodrošinātu, ka patērētāji apzinās risku, ko viņi uzņemas, un lai patērētājam būtu iespēja ierobežot valūtas kursa riska ietekmi kredīta darbības laikā. Risku varētu ierobežot vai nu dodot patērētājam tiesības mainīt kredīta valūtu, vai ar citiem pasākumiem, piemēram, maksimālajām robežvērtībām vai brīdinājumiem, ja pēdējie ir pietiekami, lai ierobežotu valūtas kursa risku."

11. Direktīvas 2014/17 23. pantā "Aizdevumi ārvalstu valūtā" ir paredzēts:

"1. Dalībvalstis nodrošina, ka gadījumos, kad kredītlīgums attiecas uz aizdevumu ārvalstu valūtā, kredītlīguma noslēgšanas brīdī ir spēkā atbilstīgs tiesiskais regulējums, lai vismaz nodrošinātu to, ka:

a) patērētājam ir tiesības konvertēt kredītlīgumu alternatīvā valūtā, ievērojot konkrētus nosacījumus; vai

b) ir spēkā citi pasākumi, lai ierobežotu valūtas kursa risku, kam patērētājs ir pakļauts saskaņā ar kredītlīgumu.

2. Panta 1. punkta a) apakšpunktā minētā alternatīvā valūta ir viena no turpmāk minētajām valūtām:

a) valūta, kurā patērētājs galvenokārt saņem ienākumus vai tur aktīvus, no kuriem ir jāatmaksā kredīts, kā norādīts laikā, kad tika veikts pēdējais kredītspējas izvērtējums saistībā ar kredītlīgumu; vai

b) tās dalībvalsts valūta, kuras rezidents patērētājs bija kredītlīguma noslēgšanas brīdī vai kuras rezidents tas ir šobrīd.

Dalībvalstis var noteikt, vai patērētājam ir pieejamas abas pirmās daļas a) un b) punktā minētās iespējas vai tikai viena no tām, vai arī var atļaut kreditoriem noteikt, vai patērētājam ir pieejamas abas pirmās daļas a) un b) punktā minētās iespējas vai tikai viena no tām.

3. Ja patērētājam ir tiesības konvertēt kredītlīgumu alternatīvā valūtā saskaņā ar 1. punkta a) apakšpunktu, dalībvalstis nodrošina, lai valūtas kurss, pēc kura veic konvertāciju, ir tirgus valūtas maiņas kurss, kas ir spēkā dienā, kad tiek veikta konvertācija, ja vien kredītlīgumā nav paredzēts citādi.

4. Dalībvalstis nodrošina, lai gadījumos, kad patērētājam ir piešķirts aizdevums ārvalstu valūtā, kreditors papīra formā vai ar citu pastāvīgu informācijas nesēju regulāri brīdina patērētāju vismaz tad, ja kopējā neatmaksātā summa, kas patērētājam jāmaksā, vai regulāri atmaksājamās daļas atšķiras par vairāk nekā 20 %, nekā tas būtu, ja tiktu piemērots kredītlīguma noslēgšanas brīdī piemērotais valūtas maiņas kurss starp kredītlīguma valūtu un dalībvalsts valūtu. Brīdinājumā patērētāju informē par kopējās patērētāja maksājamās summas pieaugumu, attiecīgā gadījumā tajā izklāsta tiesības konvertēt alternatīvā valūtā un nosacījumus, ar kādiem to var darīt, un sniedz skaidrojumus par citiem mehānismiem, kas ir piemērojami, lai ierobežotu valūtas kursa risku, kam patērētājs ir pakļauts.

5. Dalībvalstis var turpināt regulēt aizdevumus ārvalstu valūtā ar noteikumu, ka šāds regulējums netiek piemērots ar atpakaļejošu spēku.

6. Informāciju patērētājam par pasākumiem, kas piemērojami saskaņā ar šo pantu, sniedz ESIL un kredītlīgumā. Ja kredītlīgums neparedz ierobežot valūtas kursa risku, kuram patērētājs ir pakļauts valūtas kursa svārstību par mazāk nekā 20 % gadījumā, ESIL iekļauj ilustratīvu piemēru par ietekmi, ko rada valūtas kursa svārstības 20 % apmērā."

B. Valsts tiesību akti

12. *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. Törvény* (Likums Nr. IV par 1959. gada civilkodeksa izveidi) (turpmāk tekstā – "Ungārijas Civilkodekss") 209/B pantā, redakcijā, kas bija spēkā pamatlietas faktu rašanās laikā, ir noteikts:

"(1) Līguma vispārīgie noteikumi, kā arī tādi ar patērētāju noslēgta līguma noteikumi, ir negodīgi gadījumā, ja tie, pretēji godprātības prasībai, no līguma izrietošās pušu tiesības un pienākumus vienpusēji un nepamatoti noteic par sliktu kādai no pusēm;

(2) Nelabvēlīgas tiesības un pienākumi tiek uzskatīti par vienpusējiem un nepamatotiem:

a) ja tie būtiski atšķiras no pamata noteikuma, kas piemērojams līgumam, vai

b) nav saderīgi ar līguma priekšmetu vai mērķi.

(3) Lai konstatētu kāda līguma noteikuma negodīgumu, ir jāvērtē visi apstākļi, kas, pastāvēdami līguma noslēgšanas laikā, izraisīja tā noslēgšanu, kā arī nolīgtā pakalpojuma raksturs un attiecīgā noteikuma saistība ar pārējiem līguma noteikumiem vai citiem līgumiem.

(4) Īpašās tiesību normās var noteikt, kādi ar patērētājiem noslēgto līgumu noteikumi ir negodīgi vai uzskatāmi par negodīgiem, ja netiek pierādīts pretējais.

(5) Tiesību normas par negodīgiem līguma noteikumiem nav piemērojamas līguma noteikumiem, ar ko nosaka pakalpojumus un atlīdzību par tiem, ar nosacījumu, ka šie noteikumi ir formulēti abām līgumslēdzējām pusēm skaidrā un viegli saprotamā valodā.

(6) Līguma noteikums nav uzskatāms par negodīgu, ja tas ir paredzēts kādā tiesību normā vai formulēts atbilstoši tiesību normā noteiktajam."

13. Ungārijas Civilkodeksa 523. pantā ir paredzēts:

"(1) Saskaņā ar aizdevuma līgumu kredītiestāde vai jebkurš cits aizdevējs apņemas nodot aizņēmēja rīcībā noteiktu naudas summu un aizņēmējs apņemas atmaksāt šo summu atbilstoši līgumam.

Ja nav pretēju noteikumu un ja aizdevējs ir kredītiestāde, parādniekam ir jāmaksā procenti (bankas aizdevums)."

II. Fakti

14. 2005. gada 16. septembrī *Gyula Kiss* un divas citas personas ar bankas juridisko priekšteci noslēdza aizdevuma līgumu ar nenoteiktu mērķi 16 516 EUR apmērā ar gada procentu likmi 5,4 % apmērā uz 20 gadiem. Papildus šai procentu likmei parādniekiem bija jāsedz pārvaldības izmaksas 2,4 % apmērā gadā un 40 000 HUF (aptuveni 125 EUR) liela komisijas maksa par izdevuma izsniegšanu. Līgumā noteiktā efektīvā gada izmaksu procentu likme (GPL) bija 8,47 %.

15. *Gyula Kiss* ir cēlis prasību atzīt, ka klauzulas, kas nosaka pārvaldības izmaksas un komisijas maksas par aizdevuma izsniegšanu apmēru, ir negodīgas, pamatojoties uz to, ka Banka nav norādījusi konkrētus pakalpojumus, kas tiek sniegti par šo atlīdzību.

16. Banka neapstrīdēja to, ka nav īpaši minēti konkrēti pakalpojumi, kas tiek sniegti par šo atlīdzību. Tomēr tā apgalvoja, ka komisijas maksa par aizdevuma izsniegšanu atbilst formalitāšu, kas tai bija jāveic pirms līguma noslēgšanas, izmaksām, turpretī pārvaldības izmaksas ietvēra formalitātes, kas bija jāpilda pēc līguma noslēgšanas.

17. Pirmās instances tiesa pasludināja spriedumu, kurā līguma noteikums, kurā noteikta komisijas maksa par aizdevuma izsniegšanu, tika atzīts par negodīgu, savukārt prasījumu atzīt pārvaldības izmaksas par spēkā neesošām noraidīja.

18. Otrās instances tiesa, kas izskatīja *Gyula Kiss* un Bankas iesniegtās apelācijas sūdzības, atstāja spēkā pirmās instances spriedumu. Tā norādīja, ka noteikumi, kas attiecas uz pārvaldības izmaksām, ir noformulēti skaidri un saprotami, jo bija definēta summa, kas aizņēmējam jāmaksā šajā ziņā, kā arī bija skaidra darījuma būtība. Tajā ir ietverti pakalpojumi, kas saistīti ar aizdevuma apstrādi, pārvaldību, reģistrāciju, atgūšanu. Kas attiecas uz komisijas maksu par aizdevuma izsniegšanu, otrās instances tiesa uzskatīja, ka nav iespējams noteikt, kurš pakalpojums tika segts ar šo komisiju. Ņemot vērā šos apsvērumus, šīs izmaksas tika atzītas par negodīgām.

19. *Gyula Kiss* un Banka attiecīgi iesniedza kasācijas sūdzības *Kúria* (Augstākā tiesa, Ungārija). Šajā ziņā *Gyula Kiss* apgalvo, ka līgumā nav skaidri noteikts, par kādu pakalpojumu tiek piemērotas šīs pārvaldības izmaksas. Pēc prasītāja domām, pirmā Banka nav pierādījusi, ka aizdevuma apstrāde un pārvaldība radītu tai tādus izdevumus, kurus nesegtu procenti par aizņemto kapitālu.

20. Banka savā kasācijas sūdzībā lūdz pieņemt nolēmumu, ar kuru tiktu noraidīta prasība attiecībā uz komisijas maksu par aizdevuma izsniegšanu. Banka tostarp apgalvo, ka līguma noslēgšanas brīdī neviens tiesiskais regulējums neuzlika tai pienākumu noteikt konkrētus pakalpojumus, kas tiek sniegti par šo komisijas maksu.

III. Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu un tiesvedība Tiesā

21. Valsts tiesa uzskata, ka Tiesas pastāvošā judikatūra neļauj tai noteikt, vai abas klauzulas ir formulētas skaidri un saprotami, un, ja tā ir, novērtēt, vai tās ir negodīgas, un norāda, ka Ungārijas tiesu prakse šajā jautājumā nav viennozīmīga. Vairumā gadījumu šīs valsts tiesas ir atzinušas, ka aizdevuma līguma noslēgšana pieprasa tikai, lai būtu skaidras aizdevuma kopējās izmaksas, bez nepieciešamības norādīt visus sniegtos pakalpojumus, un piebildušas, ka šis nosacījums ir izpildīts, ja tiek minēta GPL, jo šis elements tiek aprēķināts, pamatojoties gan uz maksājamiem procentiem, gan izmaksām, kas ļauj aizņēmējam salīdzināt dažādus aizdevuma piedāvājumus. Tomēr neliela daļa no šīm tiesām uzskatīja, ka pakalpojumi, kas tiek sniegti pret katru konkrētu maksu, ir detalizēti un precīzi jānorāda. Patiesi, patērētājam būtu lietderīgi ne tikai salīdzināt piemērojamo GPL, bet arī piedāvātos pakalpojumus. Turklāt mākslīgā interešu nodalīšana divās daļās nebūtu likumīga, un saskaņā ar šo tiesu sniegto informāciju pārvaldības izmaksu pamats ir atšķirīgs no tā, ko izmanto procentu likmju aprēķināšanai.

22. Iesniedzējtiesa uzskata, ka 1993. gada direktīvas 3. panta 1. punktu var interpretēt tādējādi, ka sīkākas informācijas nesniegšana par pakalpojumiem, kas sniegti par atlīdzību vai komisijas maksu, ir pretrunā ar godprātības prasību, kas minēta šajā pantā. Tomēr saglabājas jautājums, vai joprojām ir jānovērtē, vai pastāv nelīdzsvarotība pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam. Ja šis novērtējums joprojām ir vajadzīgs, *Kúria* (Augstākā tiesa) norāda, ka tai ir šaubas par to, vai ir lietderīgi pārbaudīt tikai pakalpojumus un atlīdzību par tiem, kas attiecas uz minētajām klauzulām, vai arī ir jāņem vērā visi līguma punkti, lai novērtētu visas priekšrocības un trūkumus, kas izriet no līguma.

23. Šādos apstākļos *Kúria* (Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) [1993. gada direktīvas] 4. panta 2. punktā un 5. pantā paredzētā prasība formulēt noteikumus vienkāršā, skaidri saprotamā valodā ir jāinterpretē tādējādi, ka šai prasībai atbilst ar patērētājiem noslēgtā aizdevuma līguma noteikums, par kuru nav notikusi atsevišķa apspriešanās un kurā ir precīzi noteikts izmaksu, komisijas maksu un citu maksājumu apmērs (turpmāk tekstā kopā – "izmaksas"), kas ir jāmaksā patērētājam, to aprēķina metode un samaksas termiņi, bet kurā nav precizēts, par kādiem konkrētiem pakalpojumiem rodas šīs izmaksas; vai tomēr tā ir jāinterpretē tādējādi, ka līgumā ir jābūt arī norādei par to, kādi ir šie konkrētie pakalpojumi? Vai pēdējā minētajā gadījumā pietiek ar to, ka sniegtā pakalpojuma saturs var tikt izsecināts no izmaksu apzīmējuma?

2) Vai [1993. gada] direktīvas 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka aplūkojamajā gadījumā izmantotais līguma noteikums par izmaksām, no kura, pamatojoties uz līgumu, nav iespējams skaidri noteikt, par kādiem konkrētiem pakalpojumiem rodas šīs izmaksas, pretēji prasībai pēc godprātības rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam?"

IV. Vērtējums

24. Iespējams, pirmais, kas jāievēro, ir tas, ka 1993. gada direktīvas mērķis nav līgumtiesību vispārēja saskaņošana vai jo īpaši piekrišanas jautājums. Drīzāk Direktīvas mērķis galvenokārt ir aizliegt klauzulas, kas pretēji godprātības prasībām rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam. To ir svarīgi skaidri definēt, jo, lai cik liela nozīme 1993. gada direktīvai ir patērētāju aizsardzības jomā, tā tomēr nav paredzēta, lai risinātu visus iespējamos komerciālo pārkāpumu vai ļaunprātīgas rīcības pret patērētājiem veidus.

25. Jo īpaši, ciktāl pastāv citas direktīvas, kas attiecas uz patērētāju tiesībām, konsekvences labad ir svarīgi nodrošināt, ka Tiesa saglabā stingru pieeju attiecībā uz katras šīs tiesību normas piemērošanas jomas noteikšanu.

A. Par pirmo jautājumu

26. *Ar pirmo jautājumu* iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai 1993. gada direktīvas 4. panta 2. punkts un 5. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka aizdevuma līgumā, kas noslēgts ar patērētāju, prasība, ka noteikumiem ir jābūt formulētiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, ir izpildīta ar klauzulu, par kuru nebija atsevišķa apspriešanās un kurā noteikts precīzs izmaksu apmērs, kas jāsedz patērētājam, to aprēķināšanas metode un laiks, kad tās ir jāmaksā, bet nenorādot faktiskos pakalpojumus, uz kuriem attiecas šīs izmaksas.

27. Lai gan 1993. gada direktīvas 4. panta 2. punktā un 5. pantā ir noteikts, ka atsevišķi noteikumi ir jāsagatavo vienkāršā un skaidri saprotamā valodā, konteksts, kurā ir dota atsauce uz šo prasību, tomēr ir diezgan atšķirīgs. Būtībā 4. panta 2. punktā ir paredzēts, ka nav iespējams pārbaudīt līguma būtību definējošo noteikumu – piemēram, cenas, – taisnīgumu, *ja vien* šie noteikumi nav formulēti skaidrā un saprotamā valodā. No otras puses, 5. pantā ir paredzēts, ka visiem līguma noteikumiem būtu jāatbilst šai saprotamības prasībai un ka gadījumā, ja tā nav, proti, "ja pastāv šaubas par noteikuma

nozīmi, [tad] priekšroka dodama patērētājam labvēlīgākajai interpretācijai"[2]. Tādēļ es ierosinu izskatīt pirmo jautājumu no 1993. gada direktīvas 4. panta 2. punkta un 5. panta viedokļa.

1. 4. panta 2. punkts

28. Saskaņā ar 1993. gada direktīvas 4. panta 2. punktu "noteikumu negodīguma novērtējums neattiecas ne uz līguma galvenā priekšmeta definīciju, ne arī ar cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas, ciktāl šie noteikumi ir vienkāršā, skaidri saprotamā valodā". Tā kā 4. panta 2. punktā ir noteikti divi izņēmumi attiecībā uz mehānismu, ar kuru tiek pārskatīta negodīgu noteikumu būtība, kas ieviests ar minēto direktīvu, šis izņēmums ir jāinterpretē stingri[3]. Tādējādi 4. panta 2. punktā ir noteikts, ka cenu klauzulas neietilpst direktīvas darbības jomā, tomēr ar nosacījumu, ka šie noteikumi ir formulēti vienkāršā un skaidri saprotamā valodā. Kā es ceru pierādīt, klauzulas, kas paredz tādas pārvaldības izmaksas kā pamatlietā aplūkotās, pilnībā ietilpst 4. panta 2. punktā paredzētā izņēmuma piemērošanas jomā, tādējādi nevar apsvērt šādu izmaksu taisnīgumu, ja *vien* šī klauzula nav izteikta vienkāršā un skaidri saprotamā valodā.

29. Pirmais izņēmums, kas paredzēts 4. panta 2. punktā, vispirms attiecas uz noteikumiem, kas saistīti ar "līguma galveno priekšmetu". Saskaņā ar Tiesas judikatūru līguma noteikumi, kuri ietilpst jēdzienā "līguma galvenais priekšmets" 1993. gada direktīvas 4. panta 2. punkta izpratnē, ir jāsaprot kā tādi, kuros ir noteikti šī līguma pamatpienākumi un kuri kā tādi to raksturo[4]. Turpretī noteikumi, kuriem ir papildinošs raksturs attiecībā pret noteikumiem, kas definē līgumisko attiecību pašu būtību, nevar ietilpt jēdzienā "līguma galvenais priekšmets".

30. Otrais izņēmums attiecas uz "cenas un atlīdzības atbilstīgumu pakalpojumiem vai precēm, kas par to saņemtas", vai saskaņā ar šīs direktīvas deviņpadsmito apsvērumu – uz noteikumiem, "kas apraksta [..] piegādāto preču vai pakalpojumu kvalitātes/cenas attiecību"[5]. Tāpēc šīs divas situācijas, kas minētas 4. panta 2. punktā, nav ir līdzvērtīgas; pirmā no tām izslēdz atsevišķas klauzulas to priekšmeta dēļ, bet otrais izņēmums liedz tiesai atzīt cenas klauzulu par negodīgu tikai tāpēc, ka minētā cena ir nepiemērota vai pārmērīga.

31. Es ierosinu vispirms aplūkot otro situāciju. Katrā ziņā, lai gan *Gyula Kiss* gan savos rakstveida apsvērumos, gan tiesas sēdē apgalvoja, ka pārvaldības izmaksas un komisijas maksa par aizdevuma izsniegšanu ir nesamērīga ar aizdevuma apmēru, no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka jautājums, kas izvirzīts iesniedzējtiesai, nav par atlīdzības atbilstību attiecībā uz sniegto aizdevumu vai izmantoto aprēķina metodi. Drīzāk tas attiecas uz konkrēto jautājumu par to, vai aizdevuma līgumā bija jānorāda "īpašie" pakalpojumi, kas sniegti par pārvaldības izmaksām un komisijas maksu par aizdevuma izsniegšanu. Tāpēc otrajam izņēmumam, kas paredzēts 1993. gada direktīvas 4. panta 2. punktā, šķiet, nav nozīmes.

32. Ciktāl tas attiecas uz pirmo izņēmumu, saskaņā ar Tiesas judikatūru jēdziens "līguma galvenais priekšmets" ir jāsaprot kā atsauce uz pienākumu, kurš kā tāds raksturo līgumu. Aizdevuma gadījumā aizdevēja galvenais pienākums ir aizņēmējam piešķirt zināmu naudas summu[6].

2 To iemeslu dēļ, ko es izskaidroju 87. un 88. punktā secinājumos lietā *Lovasné Tóth* (C-34/18, EU:C:2019:245), fakts, ka klauzula nav formulēta vienkāršā un skaidri saprotamā valodā, nav atsevišķs pamatojums tam, lai pasludinātu noteikumu par negodīgu. 5. pantā vienkārši ir sniegts skaidrojošs noteikums, lai noteiktu noteikuma radītās tiesiskās sekas. Tas tā ir tikai tad, ja, pat interpretējot, atsaucoties uz 5. pantu, šis jēdziens vēl joprojām rada līgumisko nelīdzsvarotību, kas kaitē patērētājam, kā dēļ to var uzskatīt par negodīgu.

3 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 42. punkts).

4 Spriedumi, 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 34. punkts), un 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 46. un 49. punkts).

5 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 52. punkts).

6 Attiecībā uz aizdevumiem, kas noslēgti ārvalstu valūtā, Tiesa 2017. gada 20. septembra spriedumā *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 38. punkts) atzina, ka "fakts, ka aizdevums ir jāatmaksā noteiktā valūtā, principā attiecas nevis uz papildu atmaksāšanas kārtību, bet gan uz parādnieka pienākuma būtību, tādējādi veidojot būtisku aizdevuma līguma elementu".

33. Tomēr jānorāda, ka lietā *Matei* Tiesa neizslēdza iespēju, ka cenu klauzulas varētu attiekties uz pirmo 4. panta 2. punktā minēto apstākli, bet drīzāk nolēma, ka tas būtu atkarīgs no tā, vai preces vai pakalpojumi, kas sniegti par to, bija līguma galvenais priekšmets [7]. Līdz ar to, piemēram, pamatlietā aplūkotās klauzulas, kas paredz izmaksas vai komisijas maksājumus, ir daļa no līguma galvenā priekšmeta, ja tās ir primāri sniegto preču vai pakalpojumu analogs. Tomēr tie ir jautājumi, kas galu galā ir jānoskaidro un jāpārbauda valstu tiesām [8].

34. Pamatlietas dalībnieki nav vienisprātis par to, vai konkrēti pārvaldības izmaksas tiek veiktas par kādu pakalpojumu.

35. Tomēr, manuprāt, to var nedaudz apšaubīt. Ciktāl šo izmaksu mērķis ir segt piešķirtā aizdevuma administratīvās izmaksas, kas no iesniedzējtiesas sniegtās informācijas, šķiet, ir vienīgais līgumā paredzētais pakalpojums, šādas izmaksas ir jāuzskata par daļu no cenas, kas samaksāta, lai iegūtu šo aizdevumu.

36. Izsakot šo viedokli, es neesmu ignorējis *Gyula Kiss* izvirzīto argumentu, saskaņā ar kuru šāda klauzula nozīmēs, ka banka pārnes patērētājiem savas darbības izmaksas, tostarp tās, kas attiecas uz tās juridiskajām saistībām. Tomēr tas, ka patērētāji ir tie, kas tieši vai netieši sedz uzņēmējdarbības izmaksas, vienkārši atspoguļo ekonomisko realitāti, jo ir grūti iedomāties, kas vēl varētu tās segt. Tādējādi, izvirzot šo argumentu, *Gyula Kiss* cenšas apšaubīt bankas atlīdzības samērīgumu, kas ir jautājums, kurš saskaņā ar 4. panta 2. punktu neietilpst negodīguma pārbaudes piemērošanas jomā, kas noteikta 3. panta 1. punktā, ar nosacījumu, ka šī klauzula ir izteikta skaidrā un saprotamā valodā.

37. Tā ir taisnība, ka cena šajā klauzulā ir izteikta procentu likmes veidā. Tomēr tas nevar mainīt secinājumu, ka šajā klauzulā ir noteikts cenas, kas maksājama par piešķirto aizdevumu, viens elements. Banku atlīdzība var būt vai nu mainīga, vai fiksēta summa, vai arī abu summu kombinācija. Kā Banka norādīja tiesas sēdē, vairumā gadījumu cenas daļa, ko maksā, lai segtu kredītiestādes administratīvās izmaksas, ir vienkārši iekļauta vienotajā procentu likmē. Lai gan šajā gadījumā maksājamā cena ir sadalīta trīs klauzulās, tas nenozīmē to, ka katra kopējās cenas daļa ir jāmaksā kā peļņa par aizdevumu.

38. Līdz ar to, ja šī Tiesa seko lietā *Matei* pieņemtajam pamatojumam, šādu klauzulu, kas paredz pārvaldības izmaksas, būtu jāuzskata par principā izslēgtu no 1993. gada direktīvas piemērošanas jomas. Tomēr, kā es paskaidrošu šo secinājumu noslēgumā, tādā situācijā kā pamatlietā varētu būt piemērojami citi ES tiesību aktu noteikumi.

39. Jebkurā gadījumā 4. panta 2. punktā ir noteikts, ka, lai piemērotu vienu no izņēmumiem, kas paredzēts šajā noteikumā, attiecīgais noteikums ir jāformulē vienkāršā un skaidri saprotamā valodā. Tādējādi rodas jautājums, vai šajā lietā aplūkojamās klauzulas atbilst šim nosacījumam.

7 Spriedums, 2015. gada 26. februāris, *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 65. un 66. punkts). Šajā ziņā šķiet, ka minētā otrā situācija nebūtu jāuzskata par alternatīvu, bet gan par norādi par to, kā 4. panta 2. punktā noteiktais izņēmums ir piemērojams cenu klauzulas īpašajā kontekstā; šādā situācijā tikai cenu un sniegto preču vai pakalpojumu atbilstība un līdz ar to maksājuma apmērs ietilpst 4. panta 2. punkta piemērošanas jomā, bet nevis piemēram noteikumi attiecībā uz šo maksājumu.

8 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 49.–51. punkts).

40. Saskaņā ar Tiesas judikatūru šis nosacījums atspoguļo ideju, ka "pirms līguma noslēgšanas informācija par tā noteikumiem un šī līguma parakstīšanas sekām patērētājam ir ļoti svarīga. Tieši uz šādas informācijas pamata tas izlems, vai viņš vēlas uzņemties komersanta jau iepriekš formulētās saistības". Līdz ar to 4. panta 2. punktā paredzētais nosacījums nevar tikt ierobežots tikai ar prasību, ka attiecīgie noteikumi ir formāli un gramatiski saprotami [9]. Jautājums ir par to, vai patērētājs, pamatojoties uz skaidriem un saprotamiem kritērijiem, var novērtēt ekonomiskās sekas, kas viņam rodas no līguma [10].

41. Šī likuma gaismā es uzskatu, ka gadījumā, ja līgums ir salīdzinoši ilgs un cena, kas jāmaksā par dažādiem sniegtajiem pakalpojumiem, ir sadalīta vairākās klauzulās un katrai no tām ir atšķirīga aprēķina metode – kā tas šķiet pamatlietā izskatāmā līguma gadījumā –, tad šīs atsevišķās klauzulas ir jānorāda kopā līgumā vienviet vai vismaz ir jāprecizē to kopējā ietekme. Patiesi, nevar uzskatīt, ka patērētājs, pamatojoties uz skaidriem, saprotamiem kritērijiem, varētu novērtēt ekonomiskās sekas, kas viņam vai viņai radušās no līguma, ja maksājamā cena ir norādīta, piemēram, daļēji ļoti gara līguma sākumā, daļēji tā vidū un daļēji beigās.

42. Līdzīgi, kā tas ir pamatlietā, ja cena var mainīties, jo tā tiek indeksēta ar ārvalstu valūtas maiņas kursu, es uzskatu, ka prasība, ka noteikumi ir jāsagatavo vienkāršā, saprotamā valodā, var tikt uzskatīta par izpildītu, ja metode, ko izmanto, lai aprēķinātu cenu, ir skaidri un precīzi noteikta, lai patērētājs varētu saprast risku, ar ko viņš saskaras.

43. Tā ir taisnība, ka saskaņā ar Direktīvu 2014/17 un Direktīvu 2008/48/EK [11] aizdevuma līgumā ir jānorāda piemērojamā GPL, kas tiek aprēķināta, pamatojoties ne tikai uz piemērojamajām procentu likmēm, bet arī uz piemērojamām nodevām [12], un ka šim pienākumam tieši ir mērķis nodrošināt, ka aizdevēji aizņēmējiem sniedz skaidru un saprotamu vispārīgu informāciju par kredītlīgumu [13].

44. Tomēr es uzskatu, ka, ņemot vērā 4. panta 2. punktā noteikto saprotamības prasību, GPL pieminēšana neietekmē to, ka, ja cena ir sadalīta dažādās klauzulās, katrai balstoties uz citu minētās cenas aprēķināšanas metodi un tas viss ir izklāstīts dažādās līguma daļās, līguma noteikumus attiecībā uz cenu nevar uzskatīt par formulētiem skaidri un saprotami. Patiesi, vēlos norādīt, ka GPL ir tikai ilustratīva. Kā minēts Direktīvas 2014/17 17. panta 4. punktā, "ja kredītlīgumos ietvertas klauzulas, kas pieļauj izmaiņas aizņēmuma likmē un – attiecīgā gadījumā – maksās, kuras iekļautas GPL, bet kuras aprēķina laikā nevar noteikt kvantitatīvi, GPL aprēķina, pamatojoties uz pieņēmumu, ka aizņēmuma likme un citas maksas paliks nemainīgas attiecībā uz līguma noslēgšanas laikā noteikto līmeni". Turklāt, GPL nesniedz nekādas norādes par to, kā jāmaksā cena. Gluži pretēji, tā var likt domāt, ka cena ir jāmaksā pa daļām, bet tas ne vienmēr tā ir.

45. Tomēr es neuzskatu, ka 4. panta 2. punkts būtu jāinterpretē tādējādi, ka katrā cenu klauzulā ir jānorāda konkrēti pakalpojumi vai preces, kas par to tiek sniegtas.

9 Spriedums, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 70.–73. punkts).

10 Spriedumi, 2014. gada 30. aprīlis, *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 75. punkts); 2015. gada 23. aprīlis, *Van Hove* (C-96/14, EU:C:2015:262, 50. punkts), un 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 45. punkts). Tādēļ, pat ja pamatlīguma noteikums ir gramatiski saprotams, tas vienalga var neietilpt 4. panta 2. punkta tvērumā, ja pietiekami labi informēts, saprātīgs un apdomīgs patērētājs nevarēja saprast tā pareizo darbības jomu un piemērošanu. Šādos apstākļos un bez 4. panta 2. punkta aizsardzības šāda klauzula var tikt uzskatīta par negodīgu.

11 Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (2008. gada 23. aprīlis) par patēriņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK (OV 2008, L 133, 66. lpp., un kļūdu labojumi – OV 2009, L 207, 14. lpp., OV 2010, L 199, 40. lpp., un OV 2011, L 234, 46. lpp.).

12 Spriedums, 2016. gada 21. aprīlis, *Radlinger* un *Radlingerová* (C-377/14, EU:C:2016:283, 84. punkts).

13 Direktīvas 2014/17 13. pants un Direktīvas 2008/48 5. pants.

46. Tā ir taisnība, ka 2013. gada 21. marta spriedumā *RWE Vertrieb* (C-92/11, EU:C:2013:180, 45. punkts) Tiesa minēja "pārskatāmības prasību". Tomēr šajā gadījumā Tiesa šo terminu izmantoja, lai norādītu pienākumu gadījumā, ja nepietiekami precīzs noteikums ir saistīts ar līguma galveno priekšmetu, sniegt patērētājiem nepieciešamo informāciju, lai novērtētu radītās ekonomiskās sekas, kas izriet no šī līguma; šim terminam nebija plašāku seku [14]. Tomēr lietā *Matei* Tiesa devās vēl soli tālāk un paziņoja, ka šis nosacījums ir jāinterpretē tā, ka tas ne tikai prasa, lai patērētājs varētu saprast, ar ko viņš saskaras, bet arī ka viņam ir jāzina iemesli, kas pamato šo noteikumu [15].

47. Manuprāt, šis paziņojums tomēr ir jāsaprot, atsaucoties uz šīs lietas īpašajiem apstākļiem. Tiesa sprieduma 77. punktā patiesi norādīja, ka "aizdevējs ir piedāvājis aizņēmējiem aizstāt minēto līguma noteikumu nosaukumu ar nosaukumu "komisijas nauda par kredīta apkalpošanu", tomēr negrozot to saturu", kas radīja pamatotas šaubas par to, vai par šo maksu faktiski ir sniegts pakalpojums.

48. Iepriekš pastāvošā judikatūra mani arī nepārliecina par to, ka 4. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka piegādātājiem būtu katrā cenas klauzulā jānorāda *konkrēti* pakalpojumi vai preces, kas par to tiek sniegtas. Es izdaru šo secinājumu turpmāk izklāstīto iemeslu dēļ.

49. *Pirmkārt*, 1993. gada direktīvā nav atsauces uz šādu prasību. Kā es tikko paskaidroju, pārskatāmības prasības esamība pirmo reizi tika izmantota lietā *RWE Vertrieb*. Tomēr šajā lietā jautājums attiecās *gan* uz 1993. gada direktīvas, *gan* Direktīvas 2003/55 interpretāciju, kur otrās no minētajām direktīvām 3. panta 3. punktā ir skaidri noteikta šāda prasība.

50. *Otrkārt*, pretēji tam, ko ierosina pirmā prejudiciālā jautājuma formulējums, attiecībā uz katru klauzulu nevarēja sniegt *konkrētus* pakalpojumus [16]. Patiesi, viens pakalpojums var būt pamats vairākām cenu klauzulām [17]. Ja aizdevuma piegādātājs pieprasa, lai puse tiktu izmaksāta kā procentu likme un puse kā fiksēta maksa, es uzskatu, ka principā viņam vajadzētu būt tiesībām to darīt [18]. Manuprāt, šādās situācijās patiesi svarīgi ir tas, ka patērētāji ir informēti par dažādo izvēlēto atlīdzības metožu esamību un tāpēc viņš spēj novērtēt *sekas*, ko rada noteikums, kas saistīts ar līguma galveno priekšmetu, nevis to *cēloni* vai *raison d'être*.

51. *Treškārt*, es uzskatu, ka 4. panta 2. punkts ir jālasa, ņemot vērā 1993. gada direktīvas 3. panta 1. punktu. Saskaņā ar šo pantu tikai uz tādiem noteikumiem, par kuriem nebija atsevišķa apspriešanās, attiecas negodīguma pārbaude, kas noteikta 3. panta 1. punktā [19]. Tāpēc es uzskatu, ka šīs prasības *raison d'être* ir tāds, ka, ciktāl noteikumi attiecas uz līguma galveno priekšmetu, ir sagaidāms, ka patērētāji uzdos jautājumus par to saturu un piekritīs līgumam, ņemot vērā šos elementus. Pat ja

14 Termins "pārredzamības prasība" ir lietots citos spriedumos. Tomēr lielākajā daļā gadījumu šis termins tika izmantots, lai atsauktos uz iepriekš izteikto ideju, ka gadījumā, ja noteikums nenosaka visu nepieciešamo informāciju, lai novērtētu tā darbības jomu, piegādātājam šī informācija jāsniedz patērētājiem ar citiem līdzekļiem, lai viņi varētu novērtēt ekonomiskās sekas, kas izriet no līguma. Skat. spriedumus, 2015. gada 23. aprīlis, *Van Hove* (C-96/14, EU:C:2015:262, 40. un 41. punkts), un 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 44. un 45. punkts).

15 Spriedums, 2015. gada 26. februāris, *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 74.–77. punkts). Pirms šī sprieduma Tiesa atsaucās tikai uz nepieciešamību informēt patērētājus par klauzulas darbību. Skat. spriedumu, 2012. gada 26. aprīlis, *Invitel* (C-472/10, EU:C:2012:242, 30. punkts). Turpmākajā 2014. gada 30. aprīļa spriedumā lietā *Kásler* un *Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282) tomēr nebija atsauces uz Direktīvu 2003/55.

16 Pamatlietā, šķiet, ka tas, ko *Gyula Kiss* kritizēja, nav vis fakts, ka līgumā nav minēts neviens konkrēts pakalpojums, kas sniegts par katrā klauzulā noteikto cenu, bet gan tas, ka ir minēti iekšējie uzdevumi, kas bankai jāveic, piešķirot aizdevumu, un kas pamatotu cenu klauzulas. Tomēr man šāda precizitātes pakāpe šķiet pārmērīga, jo cenas par sniegtajiem pakalpojumiem vai piegādātajām precēm atbilstība neietilpst negodīgu noteikumu pārbaudes jomā.

17 Šajā ziņā jāuzsver, ka, manuprāt, jēdziens "noteikums", kas tiek izmantots 1993. gada direktīvā, ir jāsaprot pēc būtības, nevis formāli, t.i., kā atsauce uz konkrētu līgumā noteiktu tiesību vai pienākumu, nevis uz konkrētu līguma punktu. Tā rezultātā klauzulā var būt vairāki noteikumi, un viens noteikums var tik izteikts vairāku klauzulu veidā.

18 Jebkura pretēja interpretācija, manuprāt, ir pārmērīgs uzņēmējdarbības brīvības pārkāpums, kas, pēc Tiesas domām, ietver brīvību slēgt līgumu, bez jebkāda reāla attaisnojuma šādam pārkāpumam. Skat. spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *AGET Iraklis* (C-201/15, EU:C:2016:972, 67. punkts).

19 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru aizsardzības sistēma, kas ieviesta ar 1993. gada direktīvu, ir balstīta uz pieņēmumu, ka patērētājs attiecībā pret pārdevēju vai piegādātāju atrodas nelabvēlīgākā situācijā gan attiecībā uz iespēju risināt sarunas, gan attiecībā uz informētības līmeni. Tas liek patērētājam piekrist noteikumiem, ko pārdevējs vai piegādātājs iepriekš sagatavojis, nespējot ietekmēt šo noteikumu saturu vai pat neapzinoties to. Šajā ziņā skat. spriedumu, 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 27. punkts).

patērētājs šo noteikumu izstrādē nepiedalījās, atšķirībā no citiem līdzdalības līguma noteikumiem, ko patērētāji parasti neizlasa, šie noteikumi, visticamāk, tomēr tiks izpētīti. Tomēr direktīvā ir paredzēts, ka līguma galvenais priekšmets ir skaidri formulēts vienkāršā un skaidri saprotamā valodā. Tādējādi, kā noteikts 1993. gada direktīvas divdesmitajā apsvērumā, patērētājiem vismaz būtu jādod iespēja iepazīties ar visiem līguma noteikumiem. Tāpēc 4. panta 2. punktā ir prasīts, lai šis noteikums būtu izstrādāts vienkāršā un skaidri saprotamā valodā [20]. Tas tomēr nenozīmē, ka patērētājam ir jāsaprot katras klauzulas *īpašais* iemesls – pietiek ar to, ka vidusmēra saprātīgs patērētājs var saprast līguma noslēgšanas *sekas* [21].

52. *Ceturtkārt*, ja 4. panta 2. punkts būtu jāinterpretē tādējādi, ka tas nozīmē, ka attiecībā uz katru cenu klauzulu pārdevējiem ir jānorāda pakalpojumi, kas par to tiek sniegti, tas varētu nozīmēt, ka piegādātāji tiktu atturēti sniegt sīkāku informāciju par cenu, kas jāmaksā par sniegtajiem pakalpojumiem, lai nebūtu jāpamato katra cenu klauzula. Šāda 4. panta 2. punkta interpretācija arī būtu pārāk preskriptīva un apgrūtinoša. Tas arī būtu pretrunā vienam no galvenajiem ES patērētāju tiesību [22] mērķiem, proti, nodrošināt, ka patērētājs var izdarīt apzinātu ekonomisku izvēli pirms attiecīgā līguma noslēgšanas.

53. Ņemot vērā šos apsvērumus, es uzskatu, ka Tiesai būtu jāsaglabā sava tradicionālā judikatūra, saskaņā ar kuru prasība par formulēšanu vienkāršā un skaidri saprotamā valodā, kas noteikta 4. panta 2. punktā, ir jāsaprot tikai kā prasība, lai patērētājs varētu novērtēt ekonomiskās sekas, kas viņam rodas no līguma, nevis katra noteikuma *raison d'être*.

54. Tomēr tas nenozīmē, ka pakalpojumam vai pakalpojumiem, kas tiek sniegti par atlīdzību saskaņā ar cenu klauzulām, nevajadzētu būt identificējamiem. Patiesi, valstu tiesas var noteikt, kādi šie pakalpojumi ir nevis tāpēc, ka prasība ir sagatavota vienkāršā un skaidri saprotamā valodā, bet drīzāk 4. panta 2. punkta piemērošanas jomas dēļ. Saskaņā ar Tiesas spriedumu *Matei*, ja tiek sniegts vairāk nekā viens pakalpojums (daži primārie un citi palīgpakalpojumi), valsts tiesai būs jāpārbauda, kāds pakalpojums(-i) vai prece(-es) tiek sniegti par katru cenu klauzulu, lai noteiktu, vai tie pieder pie līguma "galvenā priekšmeta" [23].

55. Tomēr tas, ka valstu tiesām ir jāveic šāda pārbaude, nenozīmē, ka piegādātājam ir jānorāda, kurš pakalpojums(-i) vai prece(-es) tiek sniegti saskaņā ar katru cenu klauzulu. Ja tiek sniegti vairāki pakalpojumi, pietiek, ja to, kāds pakalpojums tiek piedāvāts saskaņā ar attiecīgo cenu klauzulu, var pamatoti secināt no līguma satura.

56. Protams, jānorāda, ka saskaņā ar 1993. gada direktīvas 8. pantu dalībvalstis var pieņemt stingrākus nosacījumus nekā tie, kas paredzēti pašā direktīvā, ar nosacījumu, ka šādi nosacījumi ir paredzēti, lai nodrošinātu augstāku patērētāju aizsardzības līmeni [24]. Tādēļ, pat ja šajā direktīvā netiek prasīts, ka, lai gūtu priekšrocības no izņēmuma, kas paredzēts 4. panta 2. punktā, cenu klauzulās ir jānorāda pakalpojumi, kas par tām ir saņemti, dalībvalstis principā var brīvi paredzēt tādu prasību savas valsts tiesību aktos patērētāju tiesību aizsardzības jomā.

20 Cits vienkāršāks 4. panta 2. punkta *raison d'être* skaidrojums varētu būt tāds, ka likumdevējs nevēlējās, lai tiesām būtu pilnvaras mainīt līguma priekšmetu. Tomēr tas neizskaidro, kāpēc šīs tiesību normas piemērošana ir atkarīga no nosacījuma, ka attiecīgajai klauzulai ir jābūt formulētai vienkāršā un skaidri saprotamā valodā.

21 Pēc analoģijas norādu, ka regulas vai direktīvas gadījumā, lai arī likumdevējs mēģina šā akta apsvērumos norādīt katra tās noteikuma *raison d'être*, tas ne vienmēr tā notiek.

22 Attiecībā uz aizdevuma līgumiem skat., piemēram, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/48/EK (2008. gada 23. aprīlis) par patēriņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Direktīvu 87/102/EEK 87/102/EEK (OV 2008, L 133, 66. lpp.), 18., 19., 31. un 32. apsvērumu un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2014/17/ES (2014. gada 4. februāris) par patērētāju kredītlīgumiem saistībā ar mājokļa nekustamo īpašumu un ar ko groza Direktīvas 2008/48/EK un 2013/36/ES un Regulu (ES) Nr. 1093/2010 (OV 2014, L 60, 34. punkts), 20. un 22. apsvērumu.

23 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 26. februāris, *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 66. punkts).

24 Spriedums, 2010. gada 3. jūnijs, *Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid* (C-484/08, EU:C:2010:309, 40. punkts).

2. 5. pants

57. 1993. gada direktīvas 5. pantā ir paredzēts, ka "līgumos, kuros visi vai atsevišķi patērētājam piedāvāti noteikumi ir rakstveidā, šiem noteikumiem vienmēr jābūt sastādītiem vienkāršā, skaidri saprotamā valodā. Ja rodas šaubas par kāda noteikuma nozīmi, priekšroka dodama interpretācijai, kas ir vislabvēlīgākā patērētājam".

58. Šajā ziņā, pirmkārt, ir jāuzsver, ka 1993. gada direktīvas mērķis nav risināt jautājumu par piekrišanas trūkumu un vēl mazāk tā cenšas saskaņot līgumtiesības, tā drīzāk cenšas novērst nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, ko var izraisīt atsevišķi noteikumi.

59. Otrkārt, kā es paskaidroju secinājumos spriedumā lietā *Lovasné Tóth*[25], 5. panta redakcijā nav skaidri noteikts, ka klauzula, kas pati par sevi nav formulēta vienkāršā un skaidri saprotamā valodā, ir atsevišķs pamats, lai pasludinātu noteikumu par negodīgu. Drīzāk 5. pantā ir paredzēts, ka gadījumā, ja līguma noteikums nav formulēts "vienkāršā, skaidri saprotamā valodā", tad, "ja rodas šaubas par kāda noteikuma nozīmi", tas interpretējams par labu patērētājam. No 1993. gada direktīvas sešpadsmitā apsvēruma un 3. panta 1. punkta izriet, ka ir tikai viena pārbaude tam, vai pastāv negodīgs līguma noteikums, proti, tā, kas paredzēta 3. panta 1. punktā.

60. Līdz ar to es uzskatu, kā es atkārtoti norādīju lietā *Lovasné Tóth*, ka 5. pants nav alternatīva negodīguma pārbaude, tas drīzāk sniedz interpretācijas nosacījumu, lai apzinātu šādu noteikumu radītās tiesiskās sekas. Tas tā ir tikai tad, ja pat, to interpretējot, atsaucoties uz 5. pantā ietverto īpašo interpretācijas nosacījumu, līguma noteikums joprojām rada nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

61. Šajā ziņā prasība, ka noteikums jāformulē vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, ir jāsaprot kā vispārīgs pamatojums, kura mērķis bija ieviest 5. pantā izklāstīto interpretācijas nosacījumu. Tāpēc nav svarīgi tas, kā patērētājs saprot noteikumu, bet gan tas, vai tas ir objektīvi neskaidrs. Tādēļ visu šo iemeslu dēļ es uzskatu, ka 5. pantu nevajadzētu interpretēt kā tādu, kas prasītu, lai aizdevuma līgumā, kas noslēgts ar patērētāju, katrā cenu klauzulā tiktu norādīti par attiecīgo samaksu sniegtie pakalpojumi.

62. Pat ja Tiesa uzskatītu, ka 5. pants nosaka atsevišķu negodīguma pārbaudi, ņemot vērā iepriekš minēto judikatūru, es uzskatu, ka prasība, ka noteikumi ir jāformulē vienkāršā, skaidri saprotamā valodā, ir būtībā jāsaprot tā, ka patērētājam jāspēj saprast ekonomiskās sekas, kas viņam rodas no līguma. Līdz ar to es vēlreiz atkārtoju, ka fakts, ka cenu klauzulā nav norādīts, kāds konkrēts pakalpojums par to tiek sniegts, pats par sevi nav pietiekams pamats, lai pasludinātu šo noteikumu par negodīgu. Lai tas tā būtu, ir nepieciešams, lai faktiski sniegto pakalpojumu raksturu nevarētu saprast vai secināt no visa līguma kopumā.

63. Ņemot vērā iepriekš minēto, es ierosinu atbildēt uz pirmo jautājumu, ka nedz 1993. gada direktīvas 4. panta 2. punkts, nedz 5. pants nav jāinterpretē tādējādi, ka aizdevuma līgumā, kas noslēgts ar patērētāju un kura noteikumi ir jāformulē vienkāršā un skaidri saprotamā valodā, katrā cenu klauzulā būtu jāmin konkrēti pakalpojumi, kas par to ir sniegti, ar nosacījumu, ka faktiski sniegto pakalpojumu raksturu var saprast vai secināt no visa līguma izskatīšanas kopumā.

25 C-34/18, EU:C:2019:245.

B. Par otro jautājumu

64. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai 1993. gada direktīvas 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka gadījumā, ja līguma noteikumi paredz maksu un ja nevar viennozīmīgi noteikt, pamatojoties tikai uz skaidri formulētu līgumu, kādi konkrēti pakalpojumi tiek sniegti par šo maksu, tas ir pretrunā ar godprātības prasību, jo tiek radīta ievērojama nelīdzsvarotība pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

65. Šajā ziņā ir jāatgādina, ka 3. panta 1. punktā ir noteikts, ka "līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības, tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam".

66. Kā es paskaidroju secinājumos lietā *Lovasné Tóth*, es uzskatu, ka godprātības trūkums nav autonoms apstāklis, kas jāpierāda papildus tam, ka pastāv ievērojama nelīdzsvarotība pušu tiesībās un pienākumos. Drīzāk šāda nelīdzsvarotība pati par sevi liecina par godprātības trūkumu 1993. gada direktīvas izpratnē. No tā izriet, ka godprātības prasība neprasa pierādīt nodomu vai apzinātu ļaunprātību.

67. Tādējādi, tā kā šajā pantā paredzētā negodīguma pārbaude balstās uz strīdīgā noteikuma radītajām tiesiskajām *sekām*, proti, ka tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, fakts, ka šajā līguma noteikumā nav minēti īpašie pakalpojumi, kas tiek sniegti, no pirmā acu uzmetiena nešķiet tāds, kas varētu izraisīt negodīguma konstatēšanu 3. panta 1. punkta izpratnē.

68. Tomēr, ja valsts tiesas nevar novērtēt saistību starp samaksāto cenu un faktiski sniegto pakalpojumu, tās tomēr var atzīt klauzulu par negodīgu 3. panta 1. punkta izpratnē citu iemeslu dēļ nekā cena, ko šāda klauzula paredz [26]. Piemērs šeit varētu būt gadījums, kad attiecīgā cena ir soda noteikums, ja šāds sods nav piemērojams arī gadījumā, ja piegādātājs nepilda savas saistības. Turklāt Tiesa nosprieda, ka strīds par to, vai aizdevējs nesniedz nekādu faktisku pakalpojumu par samaksu, neattiecas uz samaksātās cenas un faktiski sniegtā pakalpojuma atbilstību [27]. Līdz ar to valsts tiesām dažos apstākļos var būt nepieciešams noteikt, kurš pakalpojums tiek sniegts attiecībā uz kuru konkrētu klauzulu. Tādēļ, ja tiek sniegti vairāki pakalpojumi, ir nepieciešams, lai pakalpojuma vai pakalpojumu, kas sniegti atbilstīgi cenu klauzulai, saturu varētu vismaz secināt no līguma.

69. Attiecībā uz otrā uzdotā jautājuma priekšmetu es tādēļ ierosinu uz to atbildēt, ka 1993. gada direktīvas 3. panta 1. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nenozīmē, ka apstāklis, ka līguma noteikumā par samaksu netiek norādīti par to sniegtie konkrētie pakalpojumi, pretēji godprātības prasībai rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiktu par sliktu patērētājam. Tomēr, ja nav iespējams noteikt par attiecīgo samaksu sniegtos pakalpojumus, tad šādu noteikumu var atzīt par negodīgu 3. panta 1. punkta izpratnē.

C. Galīgie apsvērumi

70. Visbeidzot es vēlos izteikt divus apsvērumus par pamatlietā izskatīto līgumu.

26 Piemēram, ja aizdevums ir denominēts ārvalstu valūtā, bet atmaksa ir jāveic vietējā valūtā (vai atmaksājuma summa tiek indeksēta ārvalstu valūtā), cenu klauzulai ir divas sastāvdaļas – pirmkārt, tajā ir noteikta sniegtā pakalpojuma cena un, otrkārt, tā rada valūtas maiņas kursa riska pārvešanu.

27 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 26. februāris, *Matei* (C-143/13, EU:C:2015:127, 70. punkts).

71. Pirmkārt, ņemot vērā *Gyula Kiss* teikto tiesas sēdē, fakti, kas minētajai tiesai ir jāpārbauda, šķiet, ka iemesls, kāpēc Banka sadalīja maksājamo cenu trīs atsevišķās cenu klauzulās, attiecīgi galvenajā procentu likmē, pārvaldības izmaksās un komisijas maksā par aizdevuma izsniegšanu, ir tas, ka tas ļāva Bankai samazināt pieprasīto galveno procentu likmi un līdz ar to piedāvāt šķietami pievilcīgāku aizdevuma piedāvājumu. Šāda veida rīcība varētu būt jāapsver, atsaucoties uz Direktīvas 2005/29 6. panta 1. punkta d) apakšpunktu. Tajā ir paredzēts, ka komercprakse tiek uzskatīta par maldinošu, ja tā maldina vai var maldināt vidusmēra patērētāju pat tad, ja informācija ir faktiski pareiza attiecībā uz cenu vai veidu, kādā cena tiek aprēķināta, un liek vai var likt patērētājam pieņemt lēmumu veikt darījumu, kādu viņš citādi nebūtu pieņēmis.

72. Otrkārt, valsts tiesa var vēlēties izvērtēt, vai tādas cenu klauzulas, kādas ir pamatlietā, ir jāatzīst par negodīgām nevis tāpēc, ka nav norādīts konkrēts par to sniegtais pakalpojums vai pieprasītā cena, bet drīzāk tāpēc, ka valūtas risks tiek pārnests no Bankas (kam, iespējams, pašai ir jārefinansē euro) patērētājam. Patiesi, šī pārnešana, manuprāt, ir jautājums, kas atkarībā no apstākļiem var netikt uzskatīts par līguma galveno priekšmetu, un tādēļ to var novērtēt atsevišķi no šīs cenas atbilstības sniegtajam pakalpojumam [28].

73. Tā ir taisnība, ka, tā kā Direktīvas 2014/17/ES 23. pantā ir skaidri paredzēta iespēja piedāvāt patērētājiem aizdevumus saistībā ar dzīvojamo nekustamo īpašumu ārvalstu valūtā, šāda klauzula pati par sevi nevar tikt atzīta par negodīgu, pamatojoties tikai uz šo apsvērumu. Taču, lai gan šī direktīva nav piemērojama, tajā tomēr ir uzsvērts apstāklis, ka noteikumi, kas rada neierobežotu un neatgriezenisku ārvalstu valūtas riska pārnešanu bez patērētāja iespējas ierobežot sev šo risku, var tikt uzskatīti par tādiem, kuri rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

V. Secinājumi

74. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es iesaku Tiesai uz pirmajiem diviem *Kúria* (Ungārijas Augstākā tiesa) uzdotajiem jautājumiem atbildēt šādi:

1) Nedz Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 4. panta 2. punkts, nedz 5. pants nav jāinterpretē tādējādi, ka ar patērētāju noslēgtajā aizdevuma līgumā prasība, ka noteikumi ir jāformulē vienkāršā un skaidri saprotamā valodā, paredz, ka katrā cenu klauzulā ir jāmin konkrēti pakalpojumi, kas par to sniegti, tomēr šādos apstākļos ir nepieciešams, lai šādi sniegto pakalpojumu raksturs varētu tikt secināts vai izrietētu no paša līguma noteikumiem.

2) 1993. gada direktīvas 3. panta 1. punkts nenozīmē, ka apstāklis, ka cenu klauzulā nav minēti konkrēti pakalpojumi, kas par to tiek sniegti, pretēji godprātības prasībai rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma un kas notiek par sliktu patērētājam. Tomēr, ja nav iespējams noteikt par attiecīgo samaksu sniegtos pakalpojumus, tad šādu noteikumu var atzīt par negodīgu.

28 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2017. gada 20. septembris, *Andriciuc* u.c. (C-186/16, EU:C:2017:703, 39. un 40. punkts).